Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Buitenlandse Zaken
Mevrouw mr. drs. H.G.J. Bruins Slot
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum *13 maart 2024*
betreft *Vragen kabinetsappreciatie Rechtsstaatrapport 2023 Europese Commissie*
ons kenmerk *174524U*

Geachte mevrouw Bruins Slot,

De leden van de vaste commissies voor Europese Zaken en Justitie en Veiligheid hebben met belangstelling kennisgenomen van de kabinetsappreciatie over het Rechtsstaatrapport 2023 van de Europese Commissie[1]. In het kader van de behandeling van het rechtsstaatrapport hebben de commissies een deskundigenbijeenkomst gehouden[2] en een gesprek gevoerd met Eurocommissaris Didier Reynders[3]. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de fracties van **Groenlinks-PvdA** en **JA21** nog een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de Groenlinks-PvdA-fractie constateren dat de rechtsstaat steeds vaker onder druk staat door heel Europa. Hoewel de lidstaten meer dan de helft van de aanbevelingen uit het rechtsstaatsrapport 2022 hebben opgevolgd blijven er nog steeds zorgen bestaan, aldus deze leden. Zij vinden het daarom belangrijk om een scherp oog te hebben op de staat van de Rechtsstaat in Europa. De leden van de Groenlinks-PvdA-fractie hebben naar aanleiding van de kabinetsappreciatie een aantal vragen over verschillende delen van de reactie en het rapport.

Hongarije

In zijn reactie spreekt het kabinet zijn zorgen uit over de rechtsstaat in Hongarije en geeft uitleg over zijn huidige aanpak richting Hongarije en de zorgen over de rechtsstaat in dat land. Deze leden maken zich zorgen over de rechtsstaat in Hongarije en het aankomende EU-voorzitterschap van dit land en stellen daarom de volgende vragen:

---

[1] Kamerstukken I, 2023-2024, 35.295, AO.
[2] https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20240130/deskundigenbijeenkomst
[3] https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20240305/eerste_kamerdelegatie_bezoekt

- Is het kabinet bekend met de Hongaarse wet ter bescherming van de nationale soevereiniteit, aangenomen op 12 December 2023? Zo ja, kan het kabinet zijn standpunt over deze wet delen?
- De Europese Commissie neemt juridische stappen tegen de wet ter bescherming van de nationale soevereiniteit. Ondersteunt het kabinet deze actie?
- Wat zou deze wet betekenen voor Nederlandse NGO's en burgers die in Hongarije werken? Hoe heeft dit effect op het recht van burgers en de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging in Hongarije? Welke stappen neemt het kabinet voor hun bescherming?
- In het geval dat Hongarije tijdens het EU-voorzitterschap zijn verantwoordelijkheden niet na komt, welke stappen heeft u voor ogen?

De democratische spelregels worden voor iedere verkiezing in Hongarije in voordeel voor de regering veranderd, wat zorgt voor een ongelijke verhouding tussen de partijen en voor oneerlijke verkiezingen, aldus de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie. Gezien de aankomende EU-verkiezingen en de parlementaire verkiezingen van 2026 in Hongarije hebben deze leden de volgende vragen:

- Welke effecten heeft het veranderen van verkiezingswetgeving tussen iedere verkiezing op de rechtsstaat en rechtszekerheid? Welke zorgen brengt dit voor de burger en deelt het kabinet deze zorgen? Wat betekent dit voor de mogelijkheid van een machtswisseling na verkiezingen?
- Welke maatregelen zijn er beschikbaar als het blijkt dat de EU-verkiezingen door het uitholen van de democratisch spelregels oneerlijk is verlopen? Is het kabinet bereid hierop te sturen als het blijkt dat dit het geval is? Wat zouden de effecten hiervan zijn op het EU-voorzitterschap van Hongarije?

Rechtelijke macht in Polen

In het rechtsstaatrapport wordt er verwezen naar de zorgen over de onafhankelijkheid van rechters in de EU. Behalve zorgen over de onafhankelijkheid van rechters, zijn er zorgen van het reparatieproces hiervan. Als voorbeeld wijzen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie naar Polen waar dit proces nu naar inziens van deze leden met moeite verloopt, terwijl in de Poolse grondwet deze onafhankelijkheid sterk verankerd was.

- Hoe weerbaar is de Nederlandse grondwet en rechtsstaat voor aanvallen hierop zoals in Polen?
- Welke maatregelen heeft de regering om een afbreuk van rechtelijke onafhankelijkheid terug te draaien? Welke lessen neemt de regering van het proces in Polen en hoe implementeert ze deze lessen?

Maatschappelijk middenveld

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie constateren dat er niet alleen in Hongarije zorgen zijn over het maatschappelijke middenveld. In zijn rapport constateert de Commissie dat het maatschappelijk middenveld steeds vaker te maken krijgt met een krimpende publieke ruimte[4]. Verder staat publieke participatie onder druk in meerdere lidstaten voor zowel journalisten, activisten als burgers[5]. Het recht tot publieke participatie via verschillende manieren is belangrijk en zonder een sterk maatschappelijk middenveld is dit niet mogelijk, aldus deze leden. Zij hebben daarover de volgende vragen.

- In zijn reactie spreekt het kabinet niet over het maatschappelijke middenveld en de zorgen hierover. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen daarom hier meer toelichting over.
- Deze leden zijn van mening dat de vrijheid van meningsuiting en het recht van demonstratie van activisten en burgers steeds vaker wordt beperkt, zoals bijvoorbeeld in Duitsland waar protesten voor Gaza van tevoren werden verboden[6]. Dit gebeurde ook in Zwitserland en Frankrijk[7]. Zij vragen of het kabinet de zorgen van activisten en burgers hierover begrijpt en bereid is om het gesprek aan te gaan binnen de Raad over het beschermen van het recht van vrijheid van meningsuiting (EVRM artikel 10) en het recht van vrijheid vergadering en vereniging (EVRM Artikel 11) in het geval van demonstraties.
- Ondanks de voorgestelde richtlijn tot bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde of onrechtmatige gerechtelijke procedures vinden de leden van de Groenlinks-PvdA-fractie grensoverschrijdende strategische rechtszaken tegen publieke participatie (SLAPPS) nog steeds zorgelijk. Deze leden vragen of het kabinet op de hoogte is of er zulke rechtszaken in het afgelopen jaar waren en zo ja, hoeveel. Op welke manier ondersteunt de regering personen in Nederland die met dit soort rechtszaken te maken hebben?

Mediavrijheid en pluralisme in de EU

Het rapport spreekt over zorgen van het gebruik van spyware tegen burgers, journalisten, politici en advocaten[8]. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben vragen over het grensoverschrijdend gebruik van dit soort spyware bij publieke participatie betrokken personen. Deze leden vragen of het kabinet bekend is met zulke gevallen en welke middelen het kabinet in zijn instrumentarium heeft om dit soort gebruik tegen te gaan.

---

[4] Kamerstukken I, 2023-2024, 35.295, AO, Blz 7.
[5] COM(2023)800 – Verslag over de rechtsstaat 2023. Blz 24-25.
[6] https://www.aljazeera.com/news/2023/11/10/germany-gaza-protests-crackdown
[7] Europe: Right to protest for Palestinian rights must be protected (amnesty.org)
[8] COM(2023)800 – Verslag over de rechtsstaat 2023. Blz. 30-31.

Inzake de normen, regels en aanbevelingen met betrekking tot pluriformiteit, onafhankelijkheid, toegankelijkheid en financiering van de media in de lidstaten, vragen de leden van de JA21-fractie in hoeverre het kabinet het van belang acht om hierin mee te wegen dat iedere lidstaat op dit gebied een eigen nationale traditie, cultuur en/of regelgeving heeft die op punten af mag wijken van de normen en aanbevelingen die in Europees verband zijn vastgesteld of worden gehanteerd.

Deze leden vragen of er naar oordeel van het kabinet voldoende ruimte is voor een nationale in plaats van Europese invulling van voornoemde zaken.

Zij vragen in hoeverre de aanbevelingen die de commissie aan de lidstaten doet met betrekking tot media en pers zwaarder zouden moeten wegen dan nationale of lokale (fatsoens)normen, gewoontes, tradities of gevoeligheden.

Het rapport doet uitspraken en aanbevelingen ten aanzien van diverse lidstaten aangaande het toekennen van uitzendmachtigingen bij publieke media. De leden van de JA21-fractie vragen of het kabinet van oordeel is dat het toezicht hierop/oordelen hierover bij de Europese Commissie zou moeten berusten en niet bij de nationale parlementen. Zo nee, waarom niet?

De leden van de vaste commissie voor Europese Zaken en Justitie en Veiligheid zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag uiterlijk vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

Prof.dr. E.B. van Apeldoorn (SP)
Voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken

Mr. B.O. Dittrich (D66)
Voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid